

Abstrakty příspěvků

Book of Abstracts

Tradiční dialektologie a současná geovizualizace: spojenci v době přerodu vědních oborů

PLENÁRNÍ PŘEDNÁŠKA / PLENARY LECTURE

prof. RNDr. Vít Voženílek, CSc.

Katedra geoinformatiky PŘF UPOL

Dialektologicko-kartografická spolupráce vypadá navenek typicky jako jazyková mapa nebo atlas. Ovšem skutečná přidaná hodnota se rodí v méně viditelných fázích tvorby mapy: v převodu nářečního materiálu na prostorově konzistentní data, v jejich klasifikaci, ve volbě vyjadřovací metody, která zajistí obsahovou/dialektickou správnost, snadnou čitelnost a jednoznačnou interpretaci mapy, a v sestavení znakového klíče a legendy. Sedm atlasů nářečí českého jazyka vydaných v letech 2022–2026 staví na těsné kooperaci brněnských dialektologů a olomouckých kartografů/geoinformatiků. Příspěvek poodhalí posluchačům, co se „skrývá“ za tvorbou nářeční mapy a proč řada kartografických rozhodnutí zůstává lingvistům v běžné praxi neviditelná: generalizace, práce s nejistotou, konflikt mezi jazykovou přesností a vizuální analýzou a volba mezi analytickými a syntetickými mapami včetně zavedení nového jednotného znakového klíče. Z kartografického pohledu jsou nářeční mapy specifické tím, že pracují s kategoričnými daty (varianty, alomorfy, lexikální typy), které nemají přirozenou metriku. Přitom se očekává, že čtenář bude schopen snadno interpretovat prostorové trendy. Příspěvek ukáže rozdíl mezi tradiční mapovou praxí v Českém jazykovém atlase (velkoplošný, mnohasvazkový, s rozsáhlou mapovou a komentářovou složkou) a nově sestavovanými tematicky zaměřenými

atlasy nářečí, které akcentují moderní geovizualizaci, jednotný vizuální jazyk a možnost digitální/multimediální prezentace.

„Belo nebelo...“: pátrání po nářečních memoárech dr. Vanýska

Filip Kubeček

Katedra bohemistiky FF UP v Olomouci

Současní čeští dialektologové se při práci v terénu primárně soustředí na pořizování autentických promluv nositelů místního nářečí, zajímají se však též o lidové písemnictví, jehož sběrem rozšiřují textové nářeční databáze např. o regionální slovníčky, uměleckou produkci (básně, písně, povídky, ...) či záznamy vzpomínek. Jedny takové pořídil známý brněnský oftalmolog Jan Vanýsek (1910–1995), jenž strávil podstatnou část svého mládí ve Velkém Týnci na Olomoucku, odkud pocházel jeho otec a prarodiče. Svě tamější zážitky zvěčnil v memoárech nazvaných „Belo – nebelo: Vzpomínke na mlady leta na Hané“, kompletně sepsaných ve specifickém, tzv. čuháckém nářečí. Některé kapitoly se před 25 lety dočkaly neoficiálního nízkonákladového vydání, jazykově ovšem znehodnoceného redakčními zásahy. Příspěvek odhalí postup dialektologa při snaze vypátrat kompletní originál Vanýskových textů, a obohatit tak nářeční archiv o zvláště cenný dokument; v tzv. čuháckých dialektech, které se rozkládají pouze na malém území a patří k jedněm z nejohroženějších nářečí češtiny, totiž mnoho podobných počínů nevzniklo. Součástí příspěvku budou i ukázky z memoárů a jejich jazykové srovnání s tehdejším upraveným vydáním.

Instrukce jako bariéra:

Zadávání úloh žákům s vývojovou dysfázií

Bára Hloucalová

PdF UK v Praze

Příspěvek se zaměřuje na roli jazykové formy instrukcí ve vzdělávacím procesu a její dopad na porozumění u žáků s vývojovou dysfázií. Vychází z předpokladu, že školní hodnocení je zásadně jazykově mediované, a že míra porozumění zadání tak může významně ovlivnit výkon žáka nezávisle na úrovni jeho znalostí. Na základě charakteristik vývojové dysfázie (Lejska in Klenková, 2006) příspěvek ukazuje, že běžně formulované instrukce často představují kognitivně i jazykově nepřiměřenou zátěž. Teoreticky příspěvek vychází z textové lingvistiky a pragmatiky, přičemž instrukci chápe jako specifický typ direktivního diskurzu s vysokými nároky na sekvenční zpracování informací. Analytická část se zaměřuje na identifikaci problematických rysů zadání a jejich vliv na porozumění. Tyto rysy jsou následně konfrontovány s principy inkluzivní komunikace, jako je segmentace sdělení, redukce syntaktické komplexity a explicitní strukturování instrukcí. Příspěvek zároveň otevírá etickou dimenzi problematiky: neporozumění zadání nemusí indikovat nedostatečné osvojení učiva, ale selhání jazykového rozhraní mezi zadáním a žákem. Jazyk instrukcí tak může fungovat jako skrytý mechanismus exkluze. Cílem příspěvku je ukázat, jak může aplikovaná lingvistika přispět k tvorbě spravedlivějších a přístupnějších vzdělávacích praktik.

Bilingvismus v každodenní interakci: co ukazují autentické rodinné nahrávky

Lucie Doležal Nováková

FF UK v Praze

Příspěvek se zaměřuje na metodologický význam autentických rodinných nahrávek pro výzkum raného bilingvismu. Vychází z případové studie česko-italské bilingvní rodiny realizované v rámci diplomové práce, jejíž empirická část byla koncipována jako triangulace několika typů dat: autentických audio- a videozáznamů spontánní rodinné interakce, rodičovských dotazníků mapujících jazykové prostředí a rodinné jazykové režimy, online nástroje Q-BEx, nástrojů zachycujících dětskou reflexi jazykového prostředí prostřednictvím Houston Questionnaire a adaptovaného BII-C, dále lexikálních nástrojů MB-CDI, DOVyKo II a italského PVB a narativní baterie LITMUS-MAIN. Přestože je výzkumný design vícevrstevnatý, hlavní pozornost je věnována otázce, proč právě v oblasti bilingvního vývoje představují autentické nahrávky z domácího prostředí mimořádně cenný a metodologicky specifický zdroj dat.

Na materiálu pořízeném v běžných rodinných situacích, jako je společné stolování, hra, spontánní vyprávění či každodenní vyjednávání, bude ukázáno, že právě přirozeně vzniklá data umožňují sledovat skutečné užívání obou jazyků v interakci. Tento typ materiálu zpřístupňuje jazykovou volbu podle adresáta a komunikační domény, přechody mezi češtinou a italštinou v reálném čase, funkce code-switchingu a code-mixingu, sekvence repair a vyjasňování porozumění i praktickou realizaci

rodinné jazykové politiky. Ostatní použité metody zde nevystupují jako alternativa k nahrávkám, nýbrž jako interpretační rámec, který umožňuje spontánní interakci zasadit do širšího obrazu jazykové zkušenosti dítěte i celé rodiny.

Příspěvek současně otevře metodologické a etické otázky spojené s tímto typem výzkumu, zejména problém spontaneity dat, vliv samotného nahrávání na komunikační chování participantů, možnosti transkripce a anonymizace i práci s daty, v nichž dítě samo reflektuje své jazykové prostředí. Cílem příspěvku je ukázat, že autentické rodinné nahrávky představují v terénním výzkumu bilingvistu zásadní doplněk ke strukturovaným metodám, protože zachycují jazyk v jeho každodenním sociálním fungování a umožňují přesněji interpretovat vztah mezi jazykovým prostředím, rodinnou jazykovou politikou a skutečným komunikačním chováním.

Vývoj nářečí na Lounsku a Litoměřicku

Radek Šuta

ÚJČ AV ČR

Příspěvek se zabývá současným stavem nářečí na Lounsku a Litoměřicku, tj. v severozápadní okrajové části středočeské nářeční oblasti. Z jazykovězeměpisného hlediska jde o mimořádně zajímavý region, v němž se setkávají nářeční prvky středočeské, severovýchodočeské i jihozápadočeské. Materiál vychází z terénního nářečního výzkumu, který byl proveden v průběhu roku 2025 v osmi obcích v regionu, zařazených v 60. a 70. letech 20. století do sítě výzkumných lokalit pro Český jazykový atlas. Předmětem výzkumu, kombinujícího dotazníkovou metodu s polostrukturovanými rozhovory, byla mluva nejstarší generace místních rodáků ve všech jazykových rovinách. Výzkum byl realizován v rámci projektu NAKI III Atlas českého jazyka 2027: celouzemní výzkum nářečí českého jazyka po 50 letech, jehož cílem je zachytit současný stav českých nářečí po uplynulém půlstoletí.

Na základě srovnání současných dat s materiálem získaným v 60. a 70. letech pro ČJA lze konstatovat, že navzdory pokračující nivelizaci nářečí pod vlivem obecné češtiny a do určité míry i spisovného jazyka zůstává řada tradičních nářečních rysů v úzu nejstarší generace mluvčích zachována. Patří k nim zejména jevy sdílené se sousedními nářečními oblastmi, zatímco nářeční prvky specifické pouze pro zkoumanou oblast spíše ustupují. Součástí příspěvku budou zvukové záznamy spontánních nářečních promluv.

Jazyková krajina Opavy pohledem studentů a studentek Slezské univerzity

Magdaléna Lapúniková, Michaela Opuszynská

Ústav bohemistiky a knihovnictví, Filozoficko-přírodovědecká fakulta,
Slezská univerzita v Opavě

Príspevek se zaměřuje na výzkum jazykové krajiny v Opavě, realizovaný od začátku roku 2026 v rámci výuky lingvistiky na Slezské univerzitě v Opavě. Představovaný pilotní projekt spočívá v systematickém mapování a analýze nápisů ve veřejném prostoru současného pohraničního města s bohatou (nejen jazykovou) historií. Studijní skupina shromáždila a analyzovala soubor 200 fotografií nápisů z území Opavy tak, aby reprezentovaly jak historické centrum, tak širší centrum včetně hřbitova a periferní městské části situované u hranice s Polskem (Vávrovice) a oblasti sousedící s Hlučínskem (tzv. Prajzskem), konkrétně Malé Hoštice. Cílem výzkumu je popsat jazykovou diverzitu veřejného prostoru a identifikovat komunikační funkce, které zde jednotlivé typy nápisů plní. Cílem projektu je zároveň propojení výuky jazykovědné bohemistiky na Slezské univerzitě s reálným prostředím a lokálními souvislostmi. Projekt byl inspirován cyklem přednášek o jazykové krajině pořádaných opavskou pobočkou Jazykovědného sdružení ČR v letech 2024–2025.

Literatura:

BLOMMAERT, Jan (2013): *Ethnography, superdiversity and linguistic landscape: Chronicles of Complexity*. Bristol: Multilingual Matters.

JÍLKOVÁ, L. (2025): Jazyková krajina v proměně času. In: J. Klingová – J. Mergeš – S. Spáčilová – J. Kičura Sokolová – M. Bodnárová (eds.): Štýl a text v jazykovej interakcii I. Na počesť Daniely Slančovej. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, s. 192–204.

KRŠKO, J. (2016). Vzťah pojmu jazyková krajina voči toponymickej scéne a toponymickému priestranstvu. In J. David (ed.): Toponyma: Kulturní dědictví a paměť míst. Ostrava: Ostravská univerzita, s. 44–57.

LANDRY, R. – BOURHIS, R. Y. (1997). Linguistic landscape and ethnolinguistic vitality: An empirical study. *Journal of Language and Social Psychology*, 16(1), s. 23–49.

<https://doi.org/10.1177/0261927X970161002>

LECLERC, J. (1989). *La guerre des langues dans l'affichage*. Montréal: VJB.

ODALOŠ, P. (2021). Jazyková krajina Banskej Bystrice (Kontinuita textov a križovatka etník). *Slavia Meridionalis*, 21, Article 2425.

<https://doi.org/10.11649/sm.2425>

Z dílny mistrů slova: tvůrčí strategie předních světových literátů

Jiří Mánek

Katedra bohemistiky FF UP v Olomouci

Tento příspěvek se zaměří na komparativní analýzu tvůrčího procesu předních světových spisovatelů, zejména laureátů Nobelovy ceny za literaturu, na základě rozhovorů ze série Writers at Work: The Paris Review Interviews s autory jako Ernest Hemingway, T. S. Eliot, William Faulkner, Toni Morrison, Doris Lessing či Milan Kundera. Cílem příspěvku je pomocí tematické analýzy zmapovat tvůrčí postupy jednotlivých autorů a způsob, jakým pracují s jazykem.

Pozornost bude věnována také odlišnostem v pojetí vztahu autora a kreativity, kdy na jedné straně stojí pojetí autora coby „antény“ či média ovládaného vnějšími nebo podvědomými silami (např. Henry Miller, Jean Cocteau, William Faulkner); na straně druhé pak stojí pojetí autora coby řemeslníka, pro něhož je psaní geometrickým či architektonickým problémem (např. Georges Simenon, T. S. Eliot, Derek Walcott). Součástí budou i různé přístupy k revizím textu (od spontánního psaní bez dodatečných úprav u Jacka Kerouaca až k ustavičnému přepisování v případě Frank O’Connora) a strukturování textu (např. nelineární kompozice Vladimira Nabokova, hudební kompozice Alberta Moravii, polyfonní/fraškovitá kompozice Milana Kundery či metoda stříhů Williama Burroughse), ale i experimentování s jazykem.

Limity inkluzívneho jazyka v právnej komunikácii v slovenčine a holandčine

Paulína Ložiová

Katedra nederlandistiky FF UP v Olomouci

Príspevok sa zaoberá otázkou, do akej miery je možné uplatňovať princípy inkluzívneho jazyka v právnych textoch, ktoré sú charakteristické vysokou mierou formálnosti, normatívnosti, presnosti a terminologickej stability. Slovenčina ako jazyk s výrazne rozvinutým gramatickým rodom systematicky využíva generické maskulínium (napr. žiadateľ, zákonný zástupca, rodič), ktoré je v právnom diskurze interpretované ako rodovo neutrálne, no môže viesť k znevýhodňovaniu niektorých skupín obyvateľstva. V porovnaní s týmto disponuje holandčina širšími možnosťami neutralizácie (napr. ondergetekende, gevolmachtigde, ombudspersoon), pričom v menšej miere viaže rod na morfológickú štruktúru lexémy. Napriek tomu sa aj v holandských právnych textoch stretávame s generickým maskulínom (napr. aanvrager, wettelijke vertegenwoordiger, ouder) alebo s obmedzeniami pri explicitnom vyjadrení nebinárnych identít. Štúdia využíva kontrastívnu analýzu najmä operatívnych právnych textov v slovenčine a holandčine. Na základe vybraných zákonných ustanovení, formulárov a zmluvných vzorov sa analýza zameriava na to, ako sa odkaz na právne subjekty realizuje v autentických textoch. Príspevok argumentuje, že limity inkluzívneho jazyka v právnom diskurze nie sú dané výlučne gramatickou štruktúrou jazyka, ale aj konzervatívnou povahou právneho systému, ktorý uprednostňuje jednoznačnosť a kontinuitu pred jazykovou

inováciou, čím prispieva k širšej diskusii o možnostiach a hraniciach inkluzívneho vyjadrovania v inštitucionálnych kontextoch.

(Ne)přechylování příjmení zahraničních osobností na českém internetu: komparace mediálního a diskusního online diskursu prostřednictvím dat z korpusu ONLINE1

Beáta Pleyerová

Katedra bohemistiky FF UP v Olomouci

Príspevek se zaměřuje na problematiku (ne)přechylování příjmení ženských zahraničních osobností v českém online prostředí. Jeho hlavním cílem je komparativní analýza psaného jazykového úzu ve dvou odlišných online diskurzech – ve formálním prostředí českých elektronických médií a v neformálním prostředí sociálních sítí a diskusních fór.

Analýza byla provedena pomocí Českého národního korpusu a vychází z dat synchronního korpusu ONLINE1, jenž obsahuje data z období od ledna 2017 do března 2021. Pro účely komparace byly vytvořeny dva dílčí subkorpusy, v nichž byly zkoumány výskyty přechýlených a nepřechýlených podob – subkorpus MÉDIA (publicistické texty) a subkorpus DIS-SOC (sociální sítě a diskusní fóra). Výzkumný vzorek jmen tvoří celkem 424 příjmení ženských zahraničních osobností, jež byla pro účely výzkumu rozdělena do tří dílčích kategorií podle oblasti působení – na kulturu, politiku a sport.

Na základě frekvenční distribuce jednotlivých podob příjmení bylo zjištěno, že při neformální veřejné online komunikaci dochází k výraznějšímu odklonu od spisovné jazykové normy než u elektronických médií. V subkorpusu MÉDIA dominují přechýlené tvary

příjmení, avšak i zde je v oblasti kultury, kde jméno často funguje jako marketingová „značka“ osobnosti, patrný signifikantní odklon od spisovné jazykové normy. V subkorpusu DIS-SOC data poukazují na proměnu jazykového úzu – užívání nepřechýlených podob příjmení je zde výrazně častější než v subkorpusu MÉDIA, a v oblasti kultury dokonce dosahuje extrémních hodnot.

Lze tedy konstatovat, že jazykový úzus v oblasti přechylování cizích příjmení postupně podléhá globalizační tendenci a prochází výraznými proměnami, a to navzdory doporučením současných českých mluvnic.

The Role of Deontic Modal Markers in Discourses of Climate Delay

Arne Werfel

Institute for English Language and Literature, FU Berlin

I investigate the use of deontic modal markers in discourses emerging around the phase-out of fossil heating systems in the United Kingdom. While the use of epistemic modality in climate change discourses has been extensively studied (e.g., Bailey et al. 2014; Wilson 2000), the role of deontic modality markers remains comparatively underexplored. In texts on the phase-out, these markers are frequently used to modulate statements about the necessity of climate actions. Drawing on Fløttum (2017), I hypothesized that modal markers encoding obligation are used more frequently in texts advocating climate action and less frequently in texts opposing it.

However, my corpus, consisting of newspaper articles, blog entries, and think tank publications, did not confirm this hypothesis. Surprisingly, texts opposing climate action used deontic markers significantly more often:

(1) You'll have to junk stylish radiators, stick a vast, noisy box in your garden (Daily Mail, 2023-07-28)

(2) If adopted, the policy would mean households would need to install heat pumps or other low-carbon systems once their gas boiler breaks down. (Daily Telegraph, 2023-03-31)

On a theoretical level, the findings indicate that deontic modal markers are not only used to implement morals by making the author's subjective position appear like a public duty (Kaltenbacher 2019: 135) or to mitigate evaluative language (Rantsudu & Bartlett 2024: 54). Instead, the high share of modalized statements in texts against the phase-out suggests that they are often used to create a feeling of overburdening on behalf of the reader as in (1). Statements like (2) also illustrate that the source that makes the action necessary is often not global warming itself but a future law or the will of a politician. From a discourse-critical perspective, this may discourage climate action and weaken the link between climate policies and the reasons for their necessity in public discourse.

Interkulturní komunikace v AI: „Milý chatbote, jak mohu anglicky požádat o...?“

Eva Nováková

Katedra anglistiky a amerikanistiky FF UPCE Pardubice

S rozmachem technologií AI, založených za velkých jazykových modelech, se uživatelé obracejí na umělou inteligenci nejen coby zdroj informací, ale také nástroj pro usnadnění komunikace v cizích jazycích. Současné lingvistické bádání (srov. Kecskés a Dinh 2025; Lee a Cook 2024; Karakas 2023) proto zaměřuje svoji pozornost jak na specifické rysy jazyka AI, tak obecné komunikační kompetence, jimiž jsou chatboty vybaveny. Předkládaný příspěvek vychází z pilotní studie, jež testuje pragmalingvistické kompetence ChatuGPT v oblasti interkulturní komunikace (Lapúniková, Kopečková a Nováková 2026); chatbot zde byl vyzván, aby v jazyce, který není tazatelovou mateřštinou, formuloval žádosti pro různé scénáře – nákup, dotazy na cestu, návštěva úřadů apod. –, a to na škále velmi zdvořilé–asertivní–nezdvořilé formulace. Výzkum poskytl data pro kontrastivní analýzu angličtiny, češtiny a francouzštiny a mimo jiné poukázal na skutečnost, že ačkoli AI generuje bohatý repertoár výpovědí včetně metajazykových komentářů pro uživatele, prozatím není plně schopna odstiňovat zdvořilostní nuance, využívá neadekvátní lexikum, potažmo sklouzává k agramatičnosti.

Jelikož k dotazům, které byly zadávány v angličtině pro další jazyky, vytvořil ChatGPT také zpětný anglický překlad, zabývá se aktuální příspěvek otázkou, zda a jak se tato „překladová“ angličtina liší od výpovědí, které AI přímo v angličtině simulovala u dotazů zadávaných

česky či francouzsky. K popisu a klasifikaci odlišností mezi oběma druhy výstupů využívá typologii mezijazykových posunů (Chesterman 2016; Nováková 2023), která sice primárně cílí na texty překladové, nicméně díky detailní kategorizaci podle jazykových plánů umožňuje charakterizovat intertextové změny mezi jakýmkoli jazykem „výchozím“ a „cílovým“. Hodnocení posunů je ukotveno v metodologii funkční kontrastivní analýzy, jež formální odlišnosti v rovině gramatické, lexikální i pragmatické vždy vztahuje k zamýšlené komunikační funkci. Zde vyhodnocuje, nakolik jazyk AI zprostředkovává daný stupeň zdvořilosti podle relevantních kontextových parametrů zahrnujících zejm. a-/symetrii vztahů mezi komunikanty, rejstřík tazatele (včetně expresivních pojmenování), volbu větných typů (rozkazovací/tázací), implikatury nebo ikonický vztah mezi délkou výpovědi a mírou zdvořilosti.

Comparing Human and Machine Performance in Identifying L1 Backgrounds of Arabic Learners

Yahya Aldholmi

King Saud University

This study investigates the ability of automatic speech recognition (ASR) and human listeners to transcribe and identify the first language (L1) background of Arabic learners from diverse linguistic origins. Twenty-two advanced learners of Arabic as a second language, whose L1s included Chinese, European languages such as Russian, and African languages such as Swahili, read the Rainbow Passage in Arabic. Participants had studied Arabic for 1–15 years at a language institute in Saudi Arabia. Recordings were simultaneously processed by 22 AI systems for transcription and L1 classification. Additionally, ten native Arabic speakers were asked to perform the same tasks. Results showed that human listeners outperformed AI in both transcription accuracy and L1 identification. However, both humans and AI were more successful at recognizing Chinese and African speakers than European ones. Grouping participants into Chinese, European, and African language families revealed systematic differences in speech rate and segmental duration across groups. These findings highlight the interaction between phonological transfer and speech rhythm in Arabic as a second language, and they point to potential avenues for improving ASR systems trained on non-native Arabic speech.

Gender Inclusivity in Italian: Between Lexical Strategies and Morphological Constraints

Klára Tomášiková

Katedra romanistiky FF UP v Olomouci

The Italian language, with its system of two grammatical genders, the expression of gender being included in nouns, adjectives and verbs, tends to address the current sociolinguistic demands for a more gender-inclusive language using lexical adaptations. The persistence of the masculine generic, while promoting linguistic economy, has been increasingly criticized, paving way for a discussion on its alternatives. The most common solutions that support a gender-inclusive language include lexical reformulation – using double forms, neutral collective nouns, as well as newly emerging, non-standard ideas such as the schwa, attempting to function as a neutral suffix in the otherwise rigidly gendered Italian morphological system. This paper focuses on the tension between a structurally gendered system and the strategies for inclusivity, evaluating the linguistic viability of the proposed strategies. The most recent innovations proposed on a morphological level, seem to lack standardization and are limited in usage. Therefore, within the constraints of Italian morphology, the attempts for a gender-inclusive language are primarily achieved using lexical means, as developing a completely gender-neutral language would require a deep morphological reform.

Mezi rodinou a institucí: Jazykové ideologie a management v kontextu České školy Dublin

Tereza Krymláková

FHS UK v Praze

Příspěvek si klade za cíl nastínit situaci české komunity žijící v irském Dublinu ze sociolingvistického hlediska skrze rodinné jazykové politiky, se zaměřením na vztah mezi jazykovými ideologiemi a konkrétním jazykovým managementem rodičů, dětí, učitelů a vedení České školy Dublin. Tato sobotní doplňková škola představuje specifický institucionální typ vzdělávání zaměřený na rozvoj českého jazyka a kultury v multilingvním prostředí, kde čeština koexistuje s dominantní angličtinou, nebo případně též s irštinou. Příspěvek reflektuje jazykový management v mikrostruktuře rodiny. Sleduje, jakým způsobem rodiče – a případně též učitelé nebo vedení školy – v roli autorit formují jazykové prostředí a jak na tyto snahy reagují děti. Ty jakožto aktivní aktéři procesu osvojování zděděného jazyka mohou ideologie rodičů přijímat, ale také vůči nim (i vůči minoritnímu jazyku jako takovému) projevovat vědomou či nevědomou rezistenci. Heterogenita rodinných politik se projevuje v odlišných cílech: zatímco část rodičů směřuje k rozvoji základní komunikační kompetence pro rodinnou interakci, jiní usilují o komplexní metajazykové dovednosti, často ověřované skrze pravidelná přezkušování v českém vzdělávacím systému. Uvedená problematika byla zkoumána v rámci diplomové práce zaměřené na češtinu jako zděděný jazyk v kontextu České školy Dublin. Práce měla charakter případové studie a jejím cílem bylo zanalyzovat jazykové ideologie a management

v rodinách a popsat situaci jazykového vzdělávání ve školním prostředí. Příspěvek na základě dat z polostrukturovaných rozhovorů a zúčastněného pozorování osvětluje rodinné jazykové politiky a roli doplňkového vzdělávání.

A Cognitive-Linguistic Critical Discourse Analysis of the "Mosque" in The New York Times (2023–2025)

Azzeddine Tamlakoutan

Abdelmalik Essaadi University

In the wake of the October 7, 2023, attacks and increasing instability in the Middle East, the media portrayal of Islamic spaces has faced intensified scrutiny. While conservative sources are often critiqued for overt Islamophobic rhetoric, this study investigates the subtle cognitive mechanisms employed by the American liberal elite press. Adopting a Cognitive-Linguistic Critical Discourse Studies (CL-CDS) approach, this research examines how The New York Times (NYT) discursively constructs the "mosque." Based on a specialized corpus of 500 hard news articles published between October 2023 and May 2025, the methodology integrates quantitative analysis via AntConc with the qualitative Pragglejaz Metaphor Identification Procedure (MIP). Furthermore, Hart's (2014) cognitive dimensions of Structural Configuration and Point of View are applied to analyze how grammatical choices position the reader. Preliminary findings reveal that the NYT employs a "polite" form of securitization. The discourse frequently suppresses the Basic Meaning of the mosque (worship) in favor of a Contextual Meaning rooted in political intrigue. Identifying metaphorical frames such as The Mosque as Political Hub and The Mosque as Shield, this paper argues that even liberal discourse constructs the mosque not as a neutral sanctuary, but as a "conditional space" requiring state monitoring. This cognitive framing ultimately legitimizes a "soft" version of the spatial containment of Muslim subjects.

Keywords: Cognitive Linguistics, Critical Discourse Studies, New York Times, Metaphor Identification Procedure, Spatial Securitization, Liberal Islamophobia.

Ztráta času

Markéta Dančová

Katedra bohemistiky FF UP v Olomouci

Jazykové vyjadřování času funguje jako klíčový most mezi prožitou zkušeností a jejím sdílením s druhými. U agramatismu, jednoho z hlavních symptomů nonfluentní afázie, se právě tento most často mění v bariéru: morfosyntaktická realizace časových referencí je systematicky narušena, přičemž zvláště zranitelnou oblastí je zejména vyjádření flexe slovesa a vyjadřování temporálních kategorií. Tento deficit má dopad nejen na gramatickou (ne)správnost produkce jazyka, ale i na schopnost zakotvit událost v čase. Příspěvek nejprve představí vybrané současné teoretické přístupy k agramatismu, s důrazem na kontrast mezi modely, které deficit vysvětlují jako narušení syntaktického stromu, problém na úrovni syntaxe, a v neposlední řadě modely, které berou v potaz pracovní paměť. Tyto modely nejen interpretují výše zmíněné deficity rozdílně, ale zároveň se liší v predikcích pro pacienty s agramatismem. Na základě těchto teorií budou formulovány konkrétní výzkumné otázky a návrhy experimentálních úloh pro češtinu, které by mohly otestovat teoretické modely na českých agramatických datech. Zvláštní pozornost bude věnována interakci mezi slovesným časem (tense) a referenčním časem (time). Příspěvek rovněž navrhne sadu experimentálních úloh, které umožní empiricky tyto modely na češtině otestovat. Cílem příspěvku je tak nejen shrnout dosavadní teorie a poznatky o agramatismu, ale také otevřít prostor pro systematický výzkum temporality v české klinické lingvistice.